

# אפתונה לבו-גוריון

אחרי עשרים שנה, שבה לא החלפתי מילה אחת עם דויד בן-גוריון, ובהם גם לא אמר לי שלום (בניגוד לפולה ז"ל, שעזימה שוחחתי בכל הזדמנות), ניגש אלי השבוע דויד בן-גוריון ואמר לי, ברוח מבודחת: "במה זכיתי לתשבות שלך?"



גדול יותר של חברי-כנסת. (בחלק מן הדיון נכחו שישה חברי-כנסת בלבד) על כל שנים אני שמח שחברי-כנסת דויד בן-גוריון נוכח בדיון זה, כי בלי ספק טבוע חותמו דאישי על הצעת-חוק זו. היא מגשימה חלקית את חזונו להענקת חינוך חינוכי לכל ילדי ישראל. בהמשך הדברים לא תסכתי גם ביקורת מבן-גוריון. אמרתי קודם דברים חיוביים על חברי-כנסת דויד בן-גוריון, אך אני חייב גם להאשים אותו בכך שלא היה לו הכוח והתוקף להגשים מלכתחילה את חזונו החינוכי הממלכתי, ולבטל אחת ולתמיד את הדברים בחינוך, כפי שביטל את הרמזים בצה"ל... הצעת-חוק זו, מאונס קואליציוני, מנציחה את המצולח בחינוך, פיצול בלתי-ממלכתי לשתי מגמות: האחת ממלכתית-דתית, והאחת הית-ממלכתית. הרי גם מה שאתם קוראים לו, חינוך ממלכתי כללי, אינו אלא היגיון דתי בצורה אחרת.

באותו נאום גיליתי לראשונה שיום לפני כן הגשנו הצעת-חוק פרטית ליו"ר הכנסת. ובה שני סעיפים:

חברי-כנסת דויד בן-גוריון יהיה, מתום תקופת כהונתה של הכנסת השישית ואילך, המור בטיף הקודם אינו פוגע בזכותו של ח"כ דויד בן-גוריון להתייצב לבחירות לכנסת ברשימת-מועמדים כלשהי, ואם ייבחר לכנסת לא ייבדל בזכויותיו מכל חברי-כנסת אחר.

הצעה זו הפתיחה, ואף הדהימה, ח"כים רבים, אך אין בה כל חידוש לגבינו. זהו המשך להצעתנו הקודמת, שנדחתה עליידי הכנסת, להקים בית שני, בעל דיעה מייצגת, שבו יכהנו שרים, חברי-כנסת ואישים אחרים ששירתו תקופה מסוימת בתפקידיהם. אותה הצעה של "בית לורדים" באה לשרת שתי מטרות: (א) להכריח את הכישישים לפנות את מקומותיהם לצעירים, ו(ב) לאפשר לקשישים אלה להשמיע את דבריהם בפורום ממלכתי מתאים, ולייעץ לבאים אחריהם בהתאם לנסיגונם שצברו.

מאחר שהצעה זו לא נתקבלה, מתעוררת שאלת גורלו של בן-גוריון. אני סבור שיהיה זה עתל לו ולכנסת אם לא יוכל לבוא ולהשמיע בה, מידי פעם, את דבריו. זה בודאי יעזור במיקצת להציל את הכנסת משיעמום. גם בארצות-הברית עלתה ההצעה ששאישים המסוימים את הפקודים, יהיו חברי הסינאט ללא זכות הצבעה, בעלי הזכות להופיע וינאום. מאחר שרבים תמחו מרוע דתקא אנתנו מציצים הצעה זו, אחרי שלחמנו בבן-גוריון בכל ימי שלטונו. החשובה היא, כמובן, שאיננו לוחמים מלחמות אישיות. התנגדנו לאיש כאשר היה בשלטון, ולא פעם תוך סיכון עצמו, מפני שגילה מדיניות שראינו בה כסנה למדינה. אך מעולם לא התחשנו לזכויותיו. תהיה זאת אכזרית למדינה אם לא יוכל להשמיע את דיעותיו במוסד הממלכתי העליון, שהיה צריך להיות מוקד לכל ויכוח ציבורי.

## יחס אישי לגמרי

בעוד שש שנים ילמדו כל ילדי ישראל על חשבון המדינה עשר שנים לפחות: נוסף על שנה אחת בגן; ארבע שנים בבית-ספר יסודי, שלוש שנים בחטיבת-הביניים ושנה אחת בחטיבה התיכונית. זאת הוצע השבוע עליידי שר-החינוך, בתיקון לחוק. מובן מאליו שהצבענו בעד חוק זה. פתחנו את נאומנו בנימה אישית, כדי לעורר בעייה שכל הנואמים לפנינו התעלמו ממנה כליל:

**אורי אבנרי:** איני יודע כמה חברי-כנסת ישנם שלא גמרו עשר שנות חינוך. אני אחד מהם. לכן יש לי יחס אישי לנושא זה של חינוך תיכון חינוך. שנות הסיבות לכך שלא סימתי עשר אחת חינוך היא שבאותה תקופה בארץ

## מפ"ם בעד

## שאבעס

הכפייה הדתית רוכבת שוב — ושוב עמדנו כימעט לבדנו במערכה נגדה. המדובר בחוק-שבת המופיע במסחה של חוק סוציאלי. זהו תיקון לחוק שעות העבודה והמנוחה, הבא להכריח עובדים עצמאיים לעבוד כשבת בעסקיהם, אפילו אם העסק הוא בבייתם.

הגשנו שורה ארוכה של הסתייגויות לחוק, ולחמנו בו לאורך כל הדרך, תוך ויכוח שבחלקו התלהט ואף היה רצוף התקפות אישיות:

**אורי אבנרי:** הצעת-חוק זו היא נדבך חדש בתומת הכפייה הדתית במדינה.

והי הפרה מובהקת ומרחיקת-לכת של הסטטוס-קוו, שעליו מרבים לדבר אצלנו. סטטוס-קוו זה קיים רק כאשר מדובר על הצד החילוני. או העניין קפוא. אבל כאשר מדובר על הרחבה הכפייה הדתית, הסטטוס-קוו אינו סטטוס. המצב הוא דינמי. הכפייה מתרחבת משנה לשנה.

כולנו יודעים אך נולדה הצעה זו. וזוהי ליטרת הבשר הכשר שהוכנסה עליידי המערך למפד"ל, תמורה הצטרפותה ל"קואליציה. התרגנו נגד זה עוד כאשר הובאה הצעת-החוק בקריאה ראשונה ו-אמרנו שזה תשלום-חינוך. כי גם אז היה רוב מוחלט לממשלה בלי השתתפות ה"מפד"ל. הטענה, שהושמעה עליידי אנשי מפ"ם ואחרים, כאילו זה הקורבן שיש להביאו על מזבח הקמת ממשלה בעלת רוב יציב, היתה גם אז טענה כוזבת.

כיום יש למערך העבודה-מפ"ם לבדו רוב גדול בכנסת, והצביעות של טענה זו בולטת שבועיים. (מה גם שחברי-כנסת יעזרי הכריו, בעת הקמת המערך, שאחת המטרות היא למנוע סחיטה של המפלגות הדתיות.)

יש להצביע על העמדה המוזרה של מפ"ם שלא זו בלבד שלא הכתימה אף מסעיף אחד של חוק זה, שהיא תומכת בו תמיכה מלאה. מה התירוץ לזה היום? איהו תירוץ יכול להיות לתמיכה באקט גלוי וחשוף של כפייה דתית?

## לא צריכים להקשיב!

רבותי, חברי-כנסת, אני רוצה להסב תשומת-ליבכם — במידה שישנה תשומת-

פיתרון, אולי באמצעות הביטוח הלאומי. בהמשך הנאום השמענו, בגדר של "חוק" מה היה צריך להיות מצב החינוך במיש"ט אחר, בעל סולס-עדיפויות מודרני:

**אורי אבנרי:** ... במדינה מודרנית, ברמה שלנו, צריך להיות חינוך תיכון חינוך חיינם עד הסוף.

צריך להיות חינוך אוניברסיטאי חיינם לכל זורש. צריך להיות חינוך-חובה מלא בגן. וצריך להיות פיצוי למשפחות נזקקות על אובדן כוח-הפרנסה של הילדים הרבים ציטם ללמוד, המסוגלים ללמוד, אשר יכולים ללמוד כיום, מפני שהם צריכים להשתתף בפרנסת המשפחה.

מובן שלא דיברנו רק על המיסגרת, אלא גם על תוכן חינוך. התנגדנו לקיום ה"זרם הדתי, ויבצענו חינוך שיהיה בו "פחות חינוך אידיאולוגי, יותר חינוך טכנולוגי. פחות חינוך לאומי צר. יותר חינוך אוניברסיטאי כולל".

בקיצור: "המשרד-החינוך הוא אחד המשרדי דים המהפכניים ביותר מבחינת קביעת מיסגרות, בעורו אחד המשרדים השמרניים ביותר בקביעת התכנים".

לב, כי אני רואה שהיא מועטת — לעניין מהותי מאוד.

**ברוך אזניה (מע"י):** זה לא מחנך מה שאתה אומר. אני הקשבתי לך. אם אתה ממילא אומר, שאין שימת-לב, אז...

**אורי אבנרי:** חברי-כנסת אזניה, הייתי מגדיר זאת כך: מיעוט של חברי-הכנסת נוכח כאן, ומיעוט של הנוכחים מקשיב. כל הכבוד לאלה המקשיבים.

**יוסף שופמן (גז"ח):** אתה לא יכול להכריח אותי להקשיב!

**אורי אבנרי:** בודאי שלא. אתה גם לא רוצה להקשיב. אני יודע שאתה מתנגד לחוק זה בכל ליבך, אבל אתה נאלץ להצביע בעדו, או בודאי נוח לך מאוד לא להקשיב. ההסתייגות הראשונה תבעה כי אדם יוכל לעבוד לפחות בביתו שלו. רק אני הצבעתי בעדה.

הסתייגות שנייה באה לקבוע בפירוט כי החוק לא יחיל על תחנות-דלק, מסעדות, מוזונים וכו'. וכאן אירע משהו מאלף — ואופייני ביותר.

יו"ר ועדת-העבודה, משה ארם, טען כי אין שום צורך בתיקון זה, מכיוון ש"יגאל אלון, כשהביא את החוק לראשונה, הכריז כי החוק לא יחול על עסקים אלה. עניתי לו דבר שכל תלמיד-משפטים מתחיל יודע אותו: שאין ערך משפטי לדברים ה"נאמרים בכנסת תוך דיון על קבלת חוק. בתי-המשפט מתחשבים רק במה שנאמר בחוק עצמו.

אם כן, מדוע סירבה הקואליציה, מ"גח"ל עד מפ"ם, להכניס לחוק את הדברים שהשר הכריז עליהם? פשוט מאוד: אילו נאמר הדבר בגוף החוק, זה היה גורם ל"שמר קואליציוני. ושנית: אילו זה נאמר בחוק, היו מתבטלים כל חוקי-העורר ה"עירוניים, האוסרים על פתיחת תחנות-דלק ומסעדות בשבת.

כן, בטכסים שבא לסבר את אוזניהם של טפשים, הוחמרה שוב הכפייה הדתית. ההסתייגות שלנו נדחתה.

## רמת אינטליגנציה

הסתייגות אחרת שלנו באה לאפשר ל"אורח לא-יהודי לעבוד בשבת, ולשבות בימים-המנוחה שלו. הצעת-החוק מעניקה זכות זו רק במקומות שבהם מהווים הלא-יהודים (מוסלמים ונוצרים) רבע מתושבי העיר או השכונה. בכל מקום אחר יצטרכו לשבות למעשה יומיים בשבוע, או לעבוד כיום המקודש עליהם. עובדה זו, יותר מכל אחרת, קובעת מה כמות החוק באמת: לא חוק סוציאלי המבטיח מנוחת העובד, אלא חוק-שבת כפייתי.

**אורי אבנרי:** אם אתם רוצים חוק שבת, צריך שיהיה לכם אומץ-לב להביא חוק שבת. אבל להתחבא מאחורי טענות של שר מאחזות-העבודה-לשעבר, הטוען ש"זה בסך הכל חוק סוציאלי ושאינו לזה שום קשר לשבת — זה לא מכובד, זה כוב.

**נפים אדיעד (ג"ע):** אתה זר ואינך מבין שום דבר!

**אורי אבנרי:** אני נכנע בפני ההבנה העילאית שלך, ובפני האינטליגנציה הרבה שלך. מזמן רציתי לומר לך שאינני מתיימר להגיע לרמת האינטליגנציה שלך!

אחרי שגם הסתייגות זו שלנו נדחתה, נותרה ההסתייגות האחרונה. הצעת-החוק הציעה קנס של אלף ל"י (1) למי שעובד בשבת בביתו. הצענו להפחית עונש זה ל"י 50.

הפעם היתה התפלגות מעניינת של קולות. בעד הצעתנו הצביעו מפ"ם, ר"ת, מק"י וחברי המערך דויד הכהן, שולמית אלון, אליהו גולומב ואחרים. נגדה הצביעו שאר אנשי המערך, גח"ל וכל הדתיים. המרכז החופשי נעלם ולא נכח בכל עת הדיון, ו"כמותו גם ל"ע.

כך נתקבל החוק, יחד עם קנס אלף הל"י — לדראון הקואליציה. מלבדנו הצביעו נגדו רק הקומוניסטים. אפילו אנשי מפ"ם ו"צעירי מפא"י לא העזו להצביע נגדו.